

Prof. dr hab. n. med. Katarzyna Mizia-Stec
Kierownik I Katedry i Kliniki Kardiologii
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach
ul. Ziołowa 47, 40-635 Katowice
tel. +48 (32) 359 88 90; 1klinkard@sum.edu.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej

lek. Piotra Hamali

Temat rozprawy: „ Ocena wpływu nadużywania alkoholu etylowego na funkcję serca – charakterystyka kliniczna, badanie przy użyciu echokardiograficznej metody śledzenia markerów akustycznych oraz analiza wartości prognostycznej”

Problem nadużywania alkoholu w Polsce jest tematem społecznym i zdrowotnym. Przekłada się na szeroko pojęte zdrowie. Spożywanie alkoholu szczególnie częste w Europie prowadzi udarów mózgu, zwiększa częstość padaczki i depresji oraz stłuszczenia i marskości wątroby, zapalenie trzustki oraz zwiększoną zapadalność na nowotwory i ryzyko wypadkowości. Jednym z destrukcyjnych efektów nadużywania alkoholu jest uszkodzenie serca czego wyrazem mogą być zaburzenia rytmu serca a szczególnie migotanie przedsionków, kardiomiopatia alkoholowa i nadciśnienie tętnicze.

Temat analizy wpływu nadużywania alkoholu na różne aspekty kliniczne, w tym echokardiograficzne wskaźniki funkcji serca w ujęciu diagnostycznym i prognostycznym podjęto w przedstawionej mi do recenzji dysertacji lek.med. Piotra Hamali. Temat pracy jest ambitny i trudny, a równocześnie nie często podejmowany w piśmiennictwie. Badania prowadzone przez Doktoranta były bardzo pracochłonne i mają unikalny charakter. Realizacja pracy była możliwa dzięki współpracy z Ekspertami z zakresu echokardiografii z Kliniki Kardiologii UM w Łodzi.

Dysertacja przygotowana jest zgodnie z wymogami stawianymi tego rodzaju pracom - zawarta jest na 183 stronach – układ pracy jest typowy, praca zawiera następujące rozdziały: Wstęp, Cele Pracy, Metodykę, Analizę statystyczną, Wyniki, Dyskusję, Implikacje kliniczne i perspektywy badawcze. Pracę uzupełniają Streszczenia w języku polskim i angielskim, podsumowanie, Bibliografia oraz Wykaz skrótów zamieszczony na początku pracy. Redakcyjny podział pracy na rozdziały i ich wzajemne proporcje nie budzą zastrzeżeń. Budzi szacunek niezwykle dokładność w przedstawianiu poszczególnych problemów – stąd wyjątkowo duża objętość pracy.

Z dużym zainteresowaniem przeczytałam Wstęp - ta rozbudowana część dysertacji mogłaby stanowić świetny materiał na pracę poglądową. Dokładnie przedstawia pojęcia

związane z epidemiologią oraz modele spożywania alkoholu, definiuje termin „picie ryzykowne” . Te dane wśród osób nie zajmujących się profesjonalnie problemem picia alkoholu nie są powszechnie znane – kluczowe definicje zamieszczono nie tylko we Wstępie, ale także na wstępie Metodyki, co znacznie ułatwia interpretację wyników. Doktorant analizuje wpływ alkoholu na zdrowie – wpływ ostrego uszkodzenia, wpływ przewlekły prowadzący do rozwoju nadciśnienia tętniczego, kardiomiopatii rozstrzeniowej, zaburzeń rytmu serca oraz zaburzeń psychicznych . Dysertacja zawiera ciekawe ryciny podsumowujące wpływ alkoholu oraz mechanizmy jego działania na poziomie cytoplazmy i mitochondrium komórek żołądka i wątroby.

Drobna uwaga dotycząca wstępu to sugestia, aby połączyć podrozdział Kardiomiopatia rozstrzeniowa z podrozdziałem Podłoże genetyczne kardiomiopatii alkoholowej.

Cele pracy są bardzo rozbudowane – uwzględniają analizę charakterystyki parametrów klinicznych, laboratoryjnych, wyników skal psychologicznych MAST i Becka oraz klasycznych i nowych parametrów echokardiograficznych u osób nadużywających alkoholu etylowego. Dodatkowo Doktorant za cel postawił sobie wpływ oszacowanej całkowitej i tygodniowej ilości oraz rodzaju spożywanego alkoholu z wymienionymi powyżej parametrami, a także wpływ czasu trwania abstynencji na oczekiwaną poprawę wskaźników laboratoryjnych i echokardiograficznych, ewentualne różnice zależne od płci oraz znaczenie prognostyczne nadużywania alkoholu.

Do badań Doktorant włączył łącznie 213 osób, w tym, 157 pacjentów, w tym 101 z wywiadem nadużywania alkoholu w ilości powyżej 10AUW (jakiegokolwiek okres życia) oraz 56 osób dobranych pod względem wieku i płci raportujących abstynencję lub spożywanie mniej niż 2 AU tygodniowo. Zastosowano szereg kryteriów wyłączenia z badania – wielu chorych poddanych skryningowi nie wyraziło zgony na udział w badaniu, u części nadciśnienie tętnicze, cukrzyca, przebyty OZW były kryteriami wyłączenia. Jak przedstawiano na rycinie rekrutacja, i obserwacja nie były łatwe w tej populacji.

Metodyka badania uwzględniała wywiad w kierunku spożywanego alkoholu, badanie ankietowe z oceną punktacji w skalach MAST i Becka, ocenę parametrów klinicznych i laboratoryjnych, EKG, nowoczesne badanie echokardiograficzne oraz obserwację odległą pozwalającą na analizę występowania złożonego punktu końcowego (zgon / hospitalizacja z przyczyn kardiologicznych). Opis głównego narzędzia badawczego – metod echokardiograficznych jest dokładny, ładnie napisany i zajmuje znaczną część metodyki.

Analiza statystyczna została dostosowana do postawionego celu badań.

Wyniki pracy przedstawiono bardzo dokładnie na 81 stronach.

Wstępna charakterystyka kliniczna nie pokazuje istotnych różnic między grupą badaną i kontrolną – jedynym czynnikiem różnicującym jest spożycie alkoholu. Natomiast już analiza współchorobowości pokazuje istotne różnice – zarówno w zakresie chorób żołądka, wątroby i klasy NYHA. To w oczywisty sposób wiąże się z różnicami w stosowanej farmakoterapii i wynikami badań laboratoryjnych.

Następnie Doktorat analizuje wyniki EKG – grupa badana charakteryzowała się częstszym występowaniem odchylenia osi elektrycznej w lewo. Ta pozornie nieistotna obserwacja ma znaczenie – lewogram może być pierwszym wykładnikiem wielu schorzeń serca i jest czynnikiem ryzyka incydentów sercowo-naczyniowych. Ciekawe wyniki dotyczą analizy testów psychologicznych – w szczególności korelacja wyniku w skali MAST z klasą NYHA oraz wysoka punktacja w skali Becka u chorych z grupy badanej.

Najbardziej istotne i ciekawe obserwacje dotyczą oceny funkcji serca – Doktorant wykazał istotne różnice zarówno w parametrach morfologii komory lewej i lewego przedsionka, jak i funkcji skurczowej i rozkurczowej komory lewej. Podstawowe analizowane parametry komory prawej – TAPSE, RVS' nie wykazywały różnic; jedyne parametry odkształcenia komory prawej były istotnie zmniejszone w grupie badanej. Parametry odkształcenia, w tym odkształcenie warstwy epi- i endokardialnej, okazały się czułymi markerami dysfunkcji zarówno komory lewej jak i prawej. Co istotne parametry echokardiograficzne różnicujące grupy korelowały z ilością spożywanego alkoholu oraz stężeniem NT-proBNP.

Kolejne analizy dotyczą porównania wyników w zależności od płci – warto zaznaczyć, że w populacji badanej dominowali mężczyźni (81 M vs 20 K). Istotne różnice dotyczyły klasy NYHA – wyższa u mężczyzn oraz parametrów echokardiograficznych; punktacja w skalach psychologicznych była porównywalna. Niektóre różnice w parametrach echokardiograficznych muszą być interpretowane z ostrożnością – np. inne normy LV EF dla mężczyzn i kobiet; do rozważenia indeksowanie (BSA) części parametrów.

Analiza modeli spożywania alkoholu pokazuje, że najczęściej spożywanym alkoholem było piwo; co niepokojące – ilość spożywanego alkoholu była porównywalna u kobiet i mężczyzn. Warto zwrócić uwagę na analizę szkodliwości picia alkoholu wysokoprocentowego – jest ona co prawda ograniczona znikomą liczbą chorych używających alkohole z wyjątkiem wysokoprocentowych (13 badanych), aczkolwiek wykazuje istotnie wyższą klasę NYHA oraz

cechy przerostu komory lewej, przy porównywalnej funkcji skurczowej i rozkurczowej, u chorych używających alkohole wysokoprocentowe.

Ocena rokowania co do wystąpienia złożonego punktu końcowego (zgon, hospitalizacja z przyczyn sercowo-naczyniowych) to ostatni element wyników pracy – znaczenie rokownicze miały wskaźniki funkcji skurczowej i rozkurczowej komory lewej, LVMI oraz NT-proBNP – niezależnym czynnikiem był jedynie GLS; bez znaczenia pozostawała dawka alkoholu spożywanego na dzień.

Chciałam podkreślić, że wyniki są przedstawione w sposób przejrzysty, co przy mnogości parametrów ułatwia ich zrozumienie. Autor wszystkie wyniki dokumentuje w postaci wykresów i tabel. Co istotne – praca zawiera dane na temat powtarzalności wybranych pomiarów echokardiograficznych.

Wnioski - dość nietypowo - znajdujemy zaraz po Wynikach pracy. Odnoszą się konsekwentnie do szczegółowych celów dysertacji, przy czym mają charakter kompleksowego podsumowania wyników. W moim odczuciu warto byłoby w sposób bardziej ogólny – w tradycyjnej formie wniosków podsumować ciekawe wyniki pracy. Taka forma będzie pewnie wymagana przy wysłaniu pracy do druku.

Bardzo mocną stroną pracy jest Dyskusja – świetnie napisana pod względem merytorycznym. Podobnie jak pozostałe części dysertacji – usystematyzowana – prowadzona w kolejnych podrozdziałach odpowiadających podrozdziałom Wyników pracy. Doktorant każdy rozdział rozpoczyna od krótkiego wstępu, a następnie przytacza bardzo szczegółowe dane, także liczbowe, z innych publikacji porównując je ze swoimi wynikami. Świetnie porusza się w interdyscyplinarnym temacie z pogranicza kardiologii, psychologii - tematu uzależnień i szeroko pojętej interny. Warto podkreślić, że dyskusję kończy rozdział: Ograniczenia badania. Tak prowadzona dyskusja świadczy o dogłębnej wiedzy kandydata z zakresu tematu dysertacji.

Kolejny rozdział pracy to Implikacje kliniczne i perspektywy badawcze – cenne podsumowanie stawiające przed Doktorantem pytania i cele następnych prac naukowych. W tym miejscu zamieściłabym rozdział Wnioski z uwagami jw.

Właściwie dobrane piśmiennictwo ułożone według kolejności cytowań liczy 163 pozycji. Chciałabym podkreślić, że oceniana rozprawa doktorska została opracowana nienagannie pod względem estetycznym i technicznym.

Drobne uwagi:

- Doktorant stara się konsekwentnie zamieszczać liczne skróty pod każdą z tabel – drobne nieścisłości wkradły się w opis skrótów w Tabeli 9; nie zawsze zamieszcza tłumaczenie wszystkich skrótów pod tabelami.
- Sugerowałabym, aby używać skrótu LV EF – frakcja wyrzutowa komory lewej zamiast EF.

Rozprawa doktorska

lek. Piotra Hamali

Temat rozprawy: „Ocena wpływu nadużywania alkoholu etylowego na funkcję serca – charakterystyka kliniczna, badanie przy użyciu echokardiograficznej metody śledzenia markerów akustycznych oraz analiza wartości prognostycznej”

stanowi dobrze opracowaną, ściśle ukierunkowaną dysertację naukową. Praca dotyczy trudnego problemu jakim jest wpływ alkoholu na różne aspekty naszego zdrowia, w szczególności na funkcję serca oraz znaczenie prognostyczne stwierdzonych nieprawidłowości. Badania prowadzone były bardzo szeroko i stanowią unikalny materiał pod względem oceny echokardiograficznej populacji z wywiadem nadużywania alkoholu.

Praca spełnia wymagania stawiane rozprawom na stopień doktora nauk medycznych, a równocześnie stanowi materiał, który może być podstawą publikacji w wysokopunktowanym czasopiśmie naukowym.

Biorąc pod uwagę wartość merytoryczną **pracę oceniam bardzo wysoko i zgłaszam wniosek o jej wyróżnienie.**

Równocześnie mam zaszczyt przedstawić **Wysokiej Radzie Dyscypliny Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego w Łodzi** wniosek o dopuszczenie lek. Piotra Hamali do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Katowice, 4.07.2022 r.

KIEROWNIK
I Katedry i Kliniki Kardiologii
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach
prof. dr hab. n. med. Katarzyna Mizia-Stec